

УДК 027.27

Грабар Наталя Григорівна

доцент кафедри культурних універсалій, канд.. наук із соц. комунікацій, гол бібліограф наукової бібліотеки, Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

пошт. адреса: ХНТУСГ, Алчевських, 44, м. Харків, 61002, Україна
конт. тел. 7 164-152

e-mail: agrouniverbib@ukrl.net

ОРГАНІЗАЦІЯ КОМФОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ СПІЛКУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ

Ключові слова: бібліотека, спілкування, комфортне середовище.

Ключевые слова: библиотека, общение, комфортная среда

Keywords: library, communication, comfortable environment

Інтенсивний розвиток сучасного інформаційного простору, процеси глобалізації та перехід від індустріального суспільства до науково-комунікативного породили цілий ряд соціально-політичних, економічних, технологічних змін, які не могли не позначитися на функціональній діяльності бібліотек ВНЗ. Спрямованість освітньо-виховного процесу на розвиток особистості сприяє урізноманітненню комунікативних практик. Емоційне, образне і асоціативне спілкування дозволяє полегшити сприйняття і засвоєння інформації завдяки збудженню інтересу до наук і зацікавленості самим процесом навчання. Це потребує від бібліотек організації своєрідного комфортного середовища.

Останнім часом дискусії використання простору бібліотек посилились такою проблемою, як залучення читачів (зниження рівня відвідувань). Часто до бібліотек приходять люди зі своїми ноутбуками, щоб самостійно попрацювати. Із бібліотечних послуг вони використовують тільки канал виходу в Інтернет і приміщення. Б. О. Купріянов правильно ставить питання, чому б цю ідею, підказану самими відвідувачами, не взяти бібліотекам? Вони сповна можуть взяти на себе організацію таких зон, де людина працюватиме, не беручи приміщення в аренду, але при цьому використовувати ті послуги, які вона пропонує: Інтернет, роздрукування, ксерокс тощо [4, С. 31].

В публікаціях журналу «Библиополе» головний бібліограф бібліотеки імені М. І. Рудоміно Т. Недашківська піднімає питання про необхідність використання у звичній бібліотечній атмосфері нових ресурсів і можливостей. Автор наводить приклади про атмосферу комфорту і затишку, яка панує у бібліотеці імені Роберта де Сорбона в Реймс, де загальний простір поділений на кілька зон: Зону тиші (розмови заборонені, щоб не заважати читачеві працювати з документами), Зону спокою (в ній дозволено тихо розмовляти), Зону для розмов (можна вести дискусії). Оригінальні меблі, оформлення інтер'єрів, доброзичлива атмосфера, сучасні послуги – все це привертає в бібліотеку молодь міста [9].

У зв'язку з цим С. Г. Матліна пропонує як варіант для сучасної бібліотеки концепцію «третього місця» – щось середнє між місцем роботи і місцем проживання. Тобто створювати просторий і комфортний простір для спілкування. Ця роль бібліотечного простору зростатиме в умовах збільшення **фрілансерів** – людей, які працюють у віддаленому режимі, не приречені до жорстко закріпленого робочого місця і конкретного роботодавця. Для них бібліотека – «третє місце» – оптимальний варіант організації простору. Цей простір повинен бути по-своєму нейтральним, який можна швидко переформатувати, щоб створити умови не тільки для роботи, але й для задоволення. Мотивація одержання задоволення, радості, позитивних емоцій, в результаті яких людина заряджається новою енергією, що стає переважаючою [6, С. 6].

Отже, до бібліотеки висувають все більше вимог, перш за все забезпечення приємної атмосфери та інтер'єру приміщення. Поліпшення комфортності інформаційного середовища сприяє збільшенню кількості читачів: стильний архітектурний простір заохочує застосовувати можливості нових інформаційно-комунікаційних технологій. Останнім часом для позначення цієї складової бібліотечного середовища стали використовувати французьке слово *ambiance* (амбіанс), що означає атмосферу чого-небудь, тобто середовища. На наш погляд термін, амбіанс влучно передає атмосферу затишку, зручності, настрою і краси гостинної будівлі. Також цим словом можна позначити сприятливе і затишне оточення красиво оформленого інтер'єру помешкання [8]. Тобто, амбіанс також позначає інтер'єр та дизайн, що є складовими комунікаційного середовища.

Чи стосується це бібліотек ВНЗ? Так, адже нині неухильно зростає роль бібліотеки як навігатора доступу до інформації і знань. Бібліотеки освітніх закладів сприяють становленню учнів, студентів як активних суб'єктів освітнього простору. Теоретично підтверджено, що саме бібліотеки вищої школи будуть відзначатися значним збільшенням сервісних послуг в онлайн-середовищі відносно до реального. Розширення освітнього простору суб'єктів освіти пов'язано насамперед всього із сукупністю інформації і культурних цінностей навколишнього середовища як внутрішнього так і зовнішнього. Освітній заклад з одного боку, надає освітнє середовище, а середовище стає посередником в розширенні простору. Процес взаємовідношення простору і середовища безкінечний і визначає бібліотеку і особистість як соціальних партнерів. Якщо інформаційне середовище буде організовано з врахуванням основних законів і закономірностей функціонування інформаційних процесів, основних методів перетворення інформації в знання тоді раціонально і цілеспрямовано формуватиметься нове освітнє середовище. Правильно організоване інформаційне середовище сприяє розвитку людини як особистості, формуванню її вищих духовних потреб. Примітивно організоване інформаційне середовище формує і примітивні інформаційні потреби, не створює умов для розвитку людини. Забруднення інформаційного середовища інформацією, направленою проти природи, що має агресивні компоненти, може шкідливо впливати на

підсвідомість людини, його здоров'я і розвиток як особистості [2]. Необхідне ціннісне орієнтування на формування споживання інформації. Потіку неструктурованих даних Інтернет-простору бібліотека може протиставити інформаційні ресурси, структуровані відповідно до структури діяльності своїх користувачів.

Останнім часом широко популяризується поняття «інформаційно-освітнє середовище». Головними критеріями такого середовища є:

- наявність системи засобів спілкування,
- наявність системи засобів самостійної роботи з інформацією,
- наявність інтенсивного спілкування між учасниками навчального процесу.

Під «навчальним середовищем» або «середовищем навчання» дослідники розуміють спеціально організоване середовище, спрямоване на отримання певних знань, умінь і навичок, в якій мета, зміст, методи і організаційні форми навчання стають рухомими і доступними для зміни в межах конкретного навчального закладу» [1, С. 3].

Зокрема, О. Б. Швидка розглядає взаємозв'язок теоретичних аспектів дослідження середовища в загальному вигляді. Вона пропонує модель комунікаційного середовища освітнього простору, адже розуміння наповнення і значення структурних елементів комунікаційного середовища освітнього простору є особливо актуальним для навчального закладу в процесі запровадження інноваційних освітніх технологій, оскільки проектування освітнього простору – організаційна основа інноваційного розвитку закладу освіти [10].

Досвід наукових, вузівських бібліотек, уже свідчить про можливість індивідуалізувати інформацію, створювати персональний **віртуальний простір** для окремих користувачів. Це можуть бути персональні кабінети, що забезпечують автономність діяльності вчених, можливість надання кращих, порівняно з читальними залами, умов праці. Нові технології, як відзначає С. Г. Матліна дозволять впровадити ідею створення віртуальних особистісних кабінетів. Розроблене програмне забезпечення, котре здатне «запам'ятовувати» потреби і навіть особистісний літературний простір конкретної людини, зберегти історію його замовлень по каталогах і вибрані документи. Зрештою, користувач має можливість створювати конспект із необхідних йому фрагментів документів у разі необхідності вести регулярний діалог з бібліотекарем чи колегою. Така цілеспрямована діалогова спрямованість спілкування бібліотеки з власниками персональних кабінетів дає підставу говорити про формування особистісного простору користувача. Цей простір стає елементом культурно-інформаційного бібліотечного простору. Відтак, необхідно ставити питання про якість діалогу з користувачем, який буде організовано за допомогою бібліотечних сайтів і блогів [5, С. 14].

Отже, ті глобальні зміни, що відбуваються нині, пов'язані не з появою баз даних і ПК, а з появою нового середовища комунікації. Це середовище пропонує нам нові, позбавлені ієрархії, відносини, які називаються

мережевими. На сьогодні є всі підстави розглядати інформаційні технології як невід'ємний компонент управлінських технологій. Серед елементів нових управлінських технологій, які проникають в культурну сферу, завдяки Інтернету слід виокремити:

- засоби оперативної комунікації (електронна пошта, списки розсилки, новинні розділи сайтів);
- розподілені ресурси, та засоби доступу до них (бази даних, портали, термінали комп'ютерних мереж);
- засоби координації діяльності (електронні дошки оголошень, форуми, електронні опитування); форми зворотного зв'язку та організації співробітництва (гостьові книги, телеконференції);
- засоби виробництва (інструментарій пошуку ресурсів і партнерів, стандартні та спеціалізовані програмні засоби) [7].

Щоб стати перспективною, бібліотеці треба усвідомити, що нині змінюється система пріоритетів. Технократична парадигма відійшла в минуле. Звідси, бібліотекам необхідно обирати такі напрями діяльності, які б сприяли розвитку людини як особистості. Раніше, держава опікувалась становленням (вихованням) кожного, в ній людина сприймалась, як гвинтик, що підтримує механізм. Бібліотеки підпорядковувались цій ідеологічній догмі. На сьогодні у світовому вимірі є потреба в креативних особистостях, активних, цілеспрямованих. Завдання бібліотеки допомогти формуванню такої особистості.

Кожна бібліотека обирає найбільш прийнятну модель комунікаційного середовища в якому відбувається предметно-діяльнісні функції спілкування. Читач/користувач має право вибирати: чи віртуальним шляхом дізнаватись про інформацію чи прийти в бібліотеку, окрім того ще й заради самого спілкування.

На наш погляд, у бібліотеках ВНЗ залежно від виду спілкування слід виокремити:

- традиційне середовище спілкування;
- віртуальне середовище спілкування;
- мультимодальне середовище спілкування

Традиційне бібліотечне середовище як об'єкт предметно-діяльнісних взаємовідносин. Його призначення для таких бібліотечних процесів, які не вимагають обов'язкового використання цифрових засобів.

Віртуальне середовище бібліотечного процесу – це творче середовище, в якому домінує використання уявних, абстрактних, математичних та комп'ютерно-цифрових технологій для пошуку творчих варіантів, творчої трансформації, обробки та презентації результатів на різних етапах. З цими середовищами найтісніше пов'язане поняття «комп'ютерно-програмне середовище».

Мультимодальне середовище бібліотечного процесу наявне за ознаками двох попередніх. Це дозволяє бібліотечним фахівцям, знаходячись у реально-просторовому творчому середовищі, застосовувати професійні програми в реальному масштабі часу для поліпшення обслуговування,

надання додаткових послуг, а також використання презентацій. Таке середовище більш сприятливе для наглядно-образного спілкування.

Саме тому, знання та розуміння медіа необхідні всім. Безперечно, мультимедія – це перспектива інформатизації навчального процесу, яка дозволяє поєднувати вербальну і наглядно-чуттєву інформацію. Організація аудиторних занять із застосуванням мультимедійних технологій дає можливість зекономити час та зробити їх видовищнішими, інформативнішими. Мультимедійні матеріали мають достатньо широку тематику – від шкільних програмних матеріалів до серйозних дослідницьких програм. Цим цілеспрямовано займаються бібліотеки ВНЗ, які формують медіатеки, що дозволяє студентам користуватися мультимедійними ресурсами не тільки самої бібліотеки, але й через мережу Інтернет здійснювати віддалений доступ чи замовляти матеріал по електронній пошті.

Відзначимо, що використання засобів мультимедійної технології дозволяє підвищити інтенсивність і ефективність процесу навчання, створює умови для самоосвіти, а також дистанційного навчання, уможлиблюючи перехід до безперервної освіти. В широкому сенсі, «мультимедія» означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найефективнішого впливу на користувача (що став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Н. В. Клемешова «мультимедія» розглядає як комп'ютерно-дидактичний засіб, що подається як навчальний матеріал в естетично-організованій інтерактивній формі за допомогою двох модальностей (звукової і візуальної) та дозволяє реалізувати основні дидактичні принципи [3].

Таким чином, відбулася своєрідна метаморфоза – створення іншої форми середовища в якому використання сучасних технологій сприяють функціонуванню гуманістичних цінностей спілкування, що дозволяє говорити про перспективи мультимодальної бібліотеки.

Список літератури:

1. Виды сред в образовании / / Курс подготовки модераторов для системы дистанционного обучения / Под. рук. Е. С. Полат. Режим доступа: <http://courses.urs.ac.ru/eng/u7-9.html>.
2. Грабарь Н. Г. Миссия библиотек в условиях электронно-информационной революции / Н. Г. Грабарь, Т. Б. Соколовская // Бібліотечний форум України. — 2012. — № 2. — С.8–11.
3. Клемешова Н. В. Мультимедиа как дидактическое средство высшей школы : автореф. дисс. канд. пед. наук : 13.00.01 / Клемешова Наталья Валентиновна. — Калининград, 1999. — 23 с.
4. Куприянов Б. А. «Давайте соединять логику и пространство, но не изменять численность библиотек» / Б. А. Куприянов // Современная библиотека. — 2013. — №3. — С. 26–33.
5. Матлина С. Г. Мобильное, реальное и виреАльное... социально-культурные аспекты модернизации библиотечного пространства / С. Г. Матлина // Библиотечное дело. — 2011. — №21. — С. 9–15.

6. Матлина С. Г. Воображение пространства, пространство воображения / С. Г. Матлина // Библиотечное Дело. — 2010. — №23. — С. 6–9.
7. Музей будущего: информационный менеджмент / Сост. А.В. Лебедев. —М.: Прогресс–Традиция, 2001. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.future.museum.ru/part01/default.htm>
8. Что такое амбианс [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.forumhouse.ru/entries/228>.
9. Недашковская, Т. Свободные пространства – особенность новой архитектуры библиотек / Т. Недашковская // Библиополе. — 2011. — №2. – С. 14–19; №3. – С. 14–18; №4 – С. 14–16; №5 – С. 17–19; №6 – С. 16–18.
10. Швидка О. Б. Комунаційне середовище: становлення та розвиток у добу інформаційного суспільства : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій / Швидка Олена Борисівна. — Х., 2012 . — 20 с.